

TERSCHELLING

het eiland in zijn kracht zetten!

Het CDA Terschelling is een politieke partij van en voor de eilanders. Het is een partij die midden in de samenleving staat en de eilander gemeenschap zo goed mogelijk tot zijn HAAR recht wil laten komen. Dit CDA is een lokale partij en geen kerkelijke partij, maar wel een partij met haar grondslag in de christelijke tradities. Hierin staat het welbevinden van de mens voorop. Dit naast zorg voor een natuurlijke en veilige leefomgeving, een rechtvaardige sociale structuur en eerlijke kansen voor iedereen.

Het eiland in zijn kracht zetten.

Bij de Terschellingers is veel kennis en kunde over het reilen en zeilen op het eiland aanwezig. De zorg voor het eiland zit bij de eilanders in het bloed. Sinds jaar en dag wordt het eiland bestuurd en benut met aandacht voor natuur, cultuur, tradities en gebruiken. Dit zonder bevoogding van buitenaf. Eilanders zijn in staat om met eigen plannen en ideeën Terschelling tot zijn recht te laten komen. Onze partij wil dit stimuleren en benutten en hiermee door maatwerk op de eilander schaal de samenleving tot zijn recht laten komen en waar mogelijk op een hoger plan tillen.

In dit verkiezingsprogramma kunt u meer lezen over de onderwerpen waar het CDA Terschelling zich in de nabije toekomst voor in wil zetten, de volgende punten komen hierbij aan bod:

1. Volkshuisvesting
2. Circulaire economie
3. Infrastructuur / mobiliteit
4. Sociaal beleid
5. Verkleinen afstand bestuur en burgers
6. Ontwikkelruimte voor bedrijven
7. Werkgelegenheid
8. Natuur
9. Kustbeheer
10. Onderwijs
11. Veiligheid
12. Financiën

1. VOLKSHUISVESTING

Eilanders moeten kunnen blijven wonen op Terschelling. Dit is nu echter niet vanzelfsprekend. Het CDA zet zich in voor goede en betaalbare woningen voor de hele eilander bevolking, niet alleen voor starters, ook reguliere woningbouw moet mogelijk zijn.

De afgelopen jaren was het woonbeleid gericht op starters en kleinere starterswoningen. Bouwen voor midden en hogere inkomensklassen moet ook mogelijk worden zodat er een doorstroming op gang kan komen van minder dure koopwoningen en sociale huurwoningen.

De planprocedures voor woningbouw verlopen nog te traag, ondanks het huidige beleid. Burgers moeten beter begeleid worden in de planprocedure. Daarnaast moeten initiatieven voor woningbouw die afwijken van het huidige beleid **ook** een serieuze kans krijgen. Geef vooral mensen, die ruimte hebben op hun erf, meer vrijheid en ruimte om woningen te bouwen. Ook projecten met “tiny houses” moeten een serieuze kans krijgen. Om deze nieuwe woonvorm een kans te geven, moet hiervoor dringend kaders opgesteld worden door de gemeente.

De gemeente zal zelf het voortouw moeten nemen om ontwikkellocaties van de grond te krijgen, met name om Oost.

Voor het vinden van locaties in zake nieuwbouw voor eilanders moeten we meer gebruik maken van de lokale kennis bij advisering over bouwplannen.

Vereist is het terugbrengen van de legeskosten tot een niveau dat vergelijkbaar is met die op de andere Waddeneilanden.

Voorkeur voor duurzaam en bio-based bouwen, hiernaar streven bijv. middels het verstrekken van groene leges en/of subsidies.

Op Terschelling vindt men vaak de bekende meer sobere eilander bouwstijl. De burger met bouwplannen verdient echter meer vrijheid in de keuze voor andere stijlen. De welstandsnota geeft voldoende ruimte voor allerlei bouwvormen en kleurstellingen, laten we die gebruiken.

Bij nieuwbouw pleiten we ervoor om vooraf een computeranimatie aan te leveren van het gebouw in zijn omgeving. Dit geeft een beeld van hoe een nieuw te bouwen gebouw zich voegt in de omgeving.

2. CIRCULAIRE ECONOMIE

Het CDA streeft naar een circulaire economie op Terschelling, waarbij de kennis en de grondstoffen die hier op het eiland zijn, optimaal benut worden en afval wordt tegengegaan. Naast kennis en grondstoffen willen we meer gebruik maken van lokale producten en diensten die het eiland en de eilanders te bieden hebben. Daarmee stimuleren we ook de duurzame ontwikkelingen op Terschelling.

Duurzaamheid

Wij zijn als CDA vanuit het rentmeesterschap groot voorstander van klimaat maatregelen. Een van de punten hiervoor is het stimuleren van verduurzaming van de woningen, dat geldt voor zowel particulieren als voor de woningbouwcorporatie. Stimuleren van bio-based bouwen en stimuleren van duurzaamheid door bijv. groene leges. Het doel hierbij is energieneutraliteit. De gemeente heeft hierbij ook zeker een voorbeeldfunctie wat betreft haar eigen gebouwen. Daarnaast moeten niet alleen bestaande maar ook nieuwe en innovatieve oplossingen een kans krijgen. Andere duurzame maatregelen waar we als CDA op inzetten zijn energiezuinige openbare verlichting, zonnepanelen zoveel mogelijk op daken en niet op goede landbouwgrond en het gebruik van kleine windmolens willen we mogelijk maken en stimuleren. We staan positief tegenover projecten met waterkracht en aardwarmte winning en het gebruik van waterstofgas als buffer of back-up.

3. INFRASTRUCTUUR / MOBILITEIT

Een goede bereikbaarheid naar en zeker ook op het eiland is een must.

Bereikbaarheid van het eiland

Om een goede bereikbaarheid van het eiland ook in de toekomst te kunnen blijven garanderen is een toekomstbestendige haven essentieel. Hiervoor dient het haven terrein dringend heringericht en opgeknapt te worden. De wal infrastructuur moet modern, eigentijds en betrouwbaar zijn. De aanwezigheid van een tweede passagiersbrug beschouwen we als zeer gewenst. Bij de overtocht weer gebruik gaan maken van het Schuitengat, ook om milieutechnische redenen.

Snelvervoer over de Wadden van en naar de eilanden met behulp van watertaxi's en ambulance schepen ligt onder druk. Sinds 2 jaar handhaaft Rijkswaterstaat op het snel varen in het donker, dit werd voorheen vanwege de omstandigheden gedoogd. Het CDA vindt dat er een uitzondering moet komen op het snel varen in het donker voor spoedvervoer van patiënten, bij familieomstandigheden of noodsituaties.

Verkeer

Terschelling is een fiets-eiland. Verbreding en verbetering van de fietspaden is wenselijk, mede door het groeiende gebruik van elektrische fietsen en fietskarren.

De verkeersveiligheid van onze wegen moet worden aangepakt. Op gevaarlijke verkeerspunten moeten de mogelijkheden voor snelheidsbeperkende aanpassingen onderzocht worden.

Verkeersmaatregelen die genomen worden moeten afgestemd zijn op de plaatselijke situatie.

Het parkeerprobleem op West moet worden aangepakt. Voor eilanders die naar de wal reizen moet parkeergelegenheid op het haven terrein aanwezig zijn.

Communicatie

Snel en stabiel internet is een basisbehoefte. Uitrol van een glasvezelnetwerken een noodzaak. Het CDA wil zich sterk maken om dit op het eiland gerealiseerd te krijgen.

4. SOCIAAL BELEID

Het CDA staat voor een leefbare samenleving, waarin mensen tot hun recht komen en iedereen een plek vindt. Met een eerlijk en sociaal beleid vanuit solidariteit met elkaar. Betere kansen/ mogelijkheden voor het deelnemen aan de samenleving van mensen met een beperking.

Zorg en sociaal domein

Burenplicht is een groot goed. Laten we daar zuinig op zijn.

Ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers op velerlei gebied is belangrijk, ook om overbelasting te voorkomen. Zij zijn onmisbaar voor de binding en leefbaarheid van onze dorpen en wijken.

Gemeentelijke verzekeringen (zoals aansprakelijkheidsverzekeringen) moeten beschikbaar blijven voor vrijwilligers.

Het CDA is voor gemeentelijke ondersteuning voor initiatieven die de "zorg dichtbij" realiseren, bijvoorbeeld zorg na ontslag uit het ziekenhuis, dagbesteding en maatwerk in vervoer, domotica en tafeltje-dek-je. Het EHBO-bed moet terugkomen, zodat de patiënt indien mogelijk op het eiland kan blijven. Meer ruimte zou er ook moeten zijn voor geriatrische patiënten, meer verpleeghuis zorg. Het kan niet zo zijn dat men daarvoor het eiland moet verlaten.

Vanuit de gemeente zorg en steun voor kwetsbare mensen.

Jongerenwerk is van groot belang. Dit functioneert prima op Terschelling en wij blijven dit van harte ondersteunen.

Het CDA is voorstander van een duidelijke en strakke handhaving op het misbruik van alcohol en drugs.

5. VERKLEINEN AFSTAND BESTUUR EN BURGERS

De maatschappij dat zijn wij samen! Als gemeente ben je er voor je inwoners. Het gemeentehuis moet dan ook weer dienen als het huis van de gemeente, waar je je welkom voelt met al je vragen en ideeën.

Dienstverlening door de gemeente

Het CDA pleit voor het aanstellen van een vraagbaak als aanspreekpunt. Om de burgers te helpen bij vragen en problemen of voor assistentie bij het opstellen van verzoek- of bezwaarschriften.

Ook wil het CDA deelnemen aan overleggen of vergaderen met de verschillende Buren en buurtverenigingen, om zo te weten wat er leeft onder de mensen.

Heldere communicatie zorgt voor begrip voor elkaars standpunten; dat geldt voor de politiek richting de burgers en omgekeerd. Respect voor elkaar is een voorwaarde voor een goede communicatie.

Instellen van een track-en-trace systeem voor ingediende vragen, zodat betrokkenen kunnen volgen hoe het met de beantwoording van hun vraag staat.

Het streven is een zelfstandige gemeente te blijven, waarbij samenwerking gezocht wordt met de andere Waddeneilanden en andere partners in de regio.

6. ONTWIKKELRUIMTE VOOR BEDRIJVEN

Terschellinger agrarische ondernemers, boerenbedrijven en bouwprojecten hebben last van de landelijke stikstofregels.

De uitstoot moet beperkt worden en dat is begrijpelijk. Maar de ruimte, die Terschelling had, is afgenomen en toegevoegd aan economische activiteiten in het westen van het land. Wij gaan ons inzetten voor meer ruimte voor eilander bedrijven, bij het provinciale en landelijke CDA.

7. WERKGELEGENHEID

Het CDA kiest voor een eerlijke economie waar werken loont met speciale aandacht voor middeninkomens en gezinnen.

Het CDA staat voor een goed vestigingsklimaat en wil gastvrij zijn voor die ondernemers die ondernemen met respect voor het unieke karakter van het eiland.

Wij willen een economie waarin kleine ondernemers en bedrijven onze absolute prioriteit krijgen en tenminste net zo worden gesteund als grote bedrijven van buiten het eiland. Het CDA is ook landelijk sterk voorstander van maatregelen om MKB bedrijven onder de 50 werknemers extra ruimte te bieden om te ondernemen. Ten minste 50% van de aanbestedingen van de overheid moeten lokaal worden gegund.

Het CDA streeft naar voldoende kinderopvang voor kinderen t/m 12 jaar om ouders gelijke kansen te geven op de arbeidsmarkt.

Landbouw/visserij/zeevaart

Boeren zijn van groot belang als onze voedselproducenten. Daarnaast zorgen zij voor diversiteit in het landschap en zijn ze met hun grote kennis onmisbaar bij het beheer van het landschap.

Het CDA wil de agrarische sector behouden en ruimte geven voor een gezonde bedrijfsvoering met zorg voor het aanzicht van de polder. Die ruimte moet mede gevonden worden in specialisatie en

verbreding. Het voor agrarische activiteiten beschikbare areaal op Terschelling moet tenminste gehandhaafd blijven en niet opgeofferd aan (toeristische) voorzieningen. Tot dit areaal behoren ook de zogenaamde duingraslanden. Het is ondenkbaar dat die zouden kunnen worden gecompenseerd met bestaand agrarisch land binnen de dijkkring.

Kleinschaligheid past bij het eiland en bij een schitterende en vogelrijke polder. Boerderijwinkels zijn een gewenste en duurzame ontwikkeling.

De garnalenvisserij maakt al sinds mensenheugenis deel uit van de geschiedenis van het eiland en moet dat in de toekomst ook blijven doen.

De reddings- en bergingsboten horen eveneens bij de geschiedenis van Terschelling. Ze zijn belangrijk voor de veiligheid en de werkgelegenheid.

Rondvaartboten zorgen voor de toerist voor kennisverrijking en een goede beleving van het eiland.

Toerisme

Eventuele uitbreiding van vakantieparken en/of hotels moet zorgvuldig overwogen worden.

Handhaving op de breedte van de groensingels rondom vakantieparken, om de polder weer een groen aanzicht te geven.

Strengere aanpak op recreatief gebruik van woningen binnen de dorpen moet doorgezet worden.

Geen bouw van recreatiewoningen en/of grootschalige appartementencomplexen binnen de dorpen.

Behoud van diversiteit in logiesverstrekking. Badgasten moeten een keuze houden, opdat iedereen zich welkom voelt.

Onze economie is voor het grootste deel afhankelijk van het toerisme. Instandhouding en verbetering van wat Terschelling te bieden heeft verdient onze uiterste zorg. En de plannen voor de haveninfrastructuur, een centrum voor natuur, landschap en onze maritieme historie, etc. moeten uitgevoerd worden.

Verbeteren en vernieuwen van het toeristisch aanbod is positief, maar het gezamenlijk belang van het eiland en de eilanders staat voorop.

Het CDA heeft geen behoefte aan grootschalige evenementen die het eiland alleen als podium gebruiken. Voor ons moet een evenement een duidelijke link met het eiland, haar bewoners en de eilander ondernemers hebben.

8. NATUUR

De natuur is de kurk waarop onze economie drijft. Zonder onze onbeschrijflijk mooie natuur zou er geen toerisme en daarmee geen welvaart zijn op Terschelling. Voor onze eigen gezondheid en onze economische gezondheid dienen we er gezamenlijk voor te zorgen dat de natuur en natuurgronden niet verder aangetast worden.

Het landelijke natuurbeleid is te afstandelijk en gaat voorbij aan het eilander karakter. De inwoners moeten actief betrokken worden bij de natuur / de bescherming van de natuur.

Het CDA is voorstander van het eilander gebruik van de natuur. Dit betekent dat het traditioneel gebruik van het Wad in stand blijft, bijvoorbeeld; vissen, pieren steken, botwand zetten etc. En er ook ruimte is voor paardrijden en op 'e riid. Het plukken van vruchten en de jacht worden geen beperkingen opgelegd.

De natuur moet overal en altijd toegankelijk blijven, vanzelfsprekend m.u.v. de vogelbroedgebieden op bepaalde tijden. Dus onder andere geen prikkel- of schrikdraad in het duin.

Inzet om schade en overlast vanuit de natuur moet maximaal mogelijk zijn en ook als zodanig duidelijk gemaakt worden bij de provincie.

Meer groen in de openbare ruimte, bijvoorbeeld inzaaien met wilde bloemen van bermen en overhoekjes.

Het grootste gedeelte van het eiland bestaat uit natuur en wordt beheerd door Staatsbosbeheer. De eilanders maken dagelijks gebruik van de buitenruimte, het CDA is van mening dat belangrijke en ingrijpende beslissingen in samenspraak met de eilanders gemaakt moeten worden.

9. KUSTBEHEER

Onze beveiliging tegen de zee is in het geding. Ook de ontwikkelingen in het dynamisch kustbeheer op Terschelling dreigen een kant op te gaan waarbij grote delen van het eiland in zee verdwijnen. Het herstellen en vergroten van de bio-diversiteit is belangrijk; met de kanttekening dat dit niet ten koste mag gaan van de beveiliging tegen de zee (kerven maken, wash-overs).

Verzware van de dijk dient buitendijks gerealiseerd te worden, om verlies van gronden in de polder tegen te gaan. Methoden welke de kweldergroei bevorderen moeten prioriteit hebben.

10. ONDERWIJS

Het recht op goed onderwijs is belangrijk om je te kunnen ontwikkelen. Dit is niet vanzelfsprekend door de ligging van het eiland. Goed onderwijs is voor het CDA daarom een heel belangrijk item. De nieuwe initiatieven voor een nauwere samenwerking tussen Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs krijgen de steun van het CDA.

Kinderen moeten zo lang mogelijk "onderwijs op maat" en extra hulp op het eiland kunnen krijgen.

Mogelijkheden om de studie op gevarieerd niveau in het voortgezet onderwijs op Terschelling langer te kunnen blijven volgen worden reeds benut. Maar hiervoor moet wel de optimale omgeving gecreëerd worden zodat thuis nabij onderwijs voor alle kinderen mogelijk is. Hierbij kan digitaal onderwijs een belangrijke rol spelen.

Speciale regelingen voor eilander leerlingen (vervoer, uitwonend studerenden) moeten gehandhaafd blijven.

Meer samenwerking met mbo-scholen en praktijkscholen aan de wal, om de leerlingen zo lang mogelijk en/of zoveel mogelijk op het eiland te kunnen lesgeven.

De onderwijshuisvesting moet passen bij het onderwijssysteem. Samenwerking is belangrijk, maar de eigen identiteit is een grondrecht. Wij kunnen nieuwbouw steunen, mits dit niet leidt tot minimaal bezette klaslokalen of slecht exploitierbare scholen.

Meer ruimte voor sportonderwijs, muziek/kunst/cultuur onderwijs en burgerschapsvorming.

Het Maritiem Instituut Willem Barentsz en het simulatorcentrum MSTC zijn een bijzondere en waardevolle toevoeging voor het eiland en willen we graag behouden. Om dit te behouden moet samenwerking tussen de gemeente en HBO instellingen als NHLStenden en het Van Hall instituut gestimuleerd worden. Het CDA is een groot voorstander van het vormgeven van een zogenaamd HBO-atelier. Dit kan studenten faciliteren bij praktisch gericht onderzoek op Terschelling. Hierdoor zal er een innovatief klimaat kunnen ontstaan op Terschelling.

11. VEILIGHEID

Het CDA Terschelling wil met elkaar verantwoordelijkheid nemen voor een veilige en leefbare omgeving. Belangrijk is het werken aan preventie. Dat geldt ook voor regelmatige controle wat betreft brandveiligheid van horecapanden.

De politie op Terschelling moet bestaan uit een vaste kern, die op de hoogte is van de lokale situatie. Zo kan zij beter bijdragen aan een veiligere gemeenschap.

De beveiliging in de zomermaanden werkt uitstekend en moet gecontinueerd worden, waarbij er jaarlijks overleg plaatsvindt met politie en gemeente. Regelmatig overleg van horecaondernemers met de omwonenden helpt om overlast bespreekbaar te maken en te voorkomen. Op Terschelling is een goed brandweerkorps met goed opgeleide vrijwilligers. De brandweergarage op West Terschelling moet vervangen. Hier wil het CDA van harte aan meewerken en positief meedenken over de meest wenselijke plek.

12. FINANCIËN

Veel plannen uit ons verkiezingsprogramma moeten worden betaald met publiek geld, met belastinggeld. Omdat we belasting vragen aan onze inwoners en ondernemers willen we duidelijk aangeven hoe en waaraan we dat geld besteden.

Het CDA vindt dat de onroerendezaakbelasting (OZB) voor woningen alleen met de inflatie mag stijgen.

De meerjarenbegroting blijft sluitend.

De gemeente wil initiatieven stimuleren, maar stelt wel voorwaarden. Als een partij financiële steun wil hebben van de gemeente, dan moet allereerst gezorgd worden voor een goede cofinanciering.

De beste manier om financieel gezond te blijven is om uitgaven goed af te wegen. Wij willen het terughoudende financiële beleid continueren.

De gemeente komt tot een langetermijnplanning waarin ze haar schuld beheersbaar houdt en zo mogelijk aflost. Nieuw beleid moet beoordeeld worden op de financiële ruimte in de begroting en voorzien worden van een gedegen financieel kader.

Toeristenbelasting wordt momenteel nog geïnd via de verhuurder. Dit moet zo snel mogelijk worden vervangen door een innovatief nieuw systeem waarbij de verantwoordelijkheid komt te liggen bij de bezoekers van het eiland.

AFSLUITING

Wij sluiten dit programma af met een uitspraak van Ban-Ki-Moon.*

“De planeet Aarde is ons gezamenlijk eiland, laten we onze krachten bundelen om het te beschermen.”

Wat in het groot geldt, is ook van toepassing op Terschelling.

Op basis van de CDA kernwaarden: Gerechtigheid, Solidariteit, Rentmeesterschap en Gezamenlijke Verantwoordelijkheid wil het CDA Terschelling hier zijn bijdrage aan leveren

13.

*Ban Ki-Moon van 2007 tot en met 2016 Secretaris Generaal van de Verenigde Naties